

Anılarımdaki Meral Hanım

Meral in My Memories

Kenan Erzurum*

Meral Hanımla ilgili düşünce ve duygularımı anıların yaşandığı ortam, mekân, olaylar ve yılların içinde bütün samimiyetimle aklımı ve duygularımı birbirine karşı öne çıkarmadan yazmağa çalıştım. O benim ablamdı, Kütüphanecilik Bölümü'nden Türkoloji, Tarih gibi başka bir bölüme de sadece o üzülmesin, diye geçmemiştim.

Işıklar içinde uyusun.

Öz

Kenan Erzurum 1967 yılında İstanbul Üniversitesi'ne girdi. Meral Alpay'la tanışması da burada gerçekleşti. Dört yıl Meral Alpay'ın öğrenciliğini yaptı. Daha sonra Meral Alpay ile doktora çalışmasını tamamladı. O nedenle Meral Alpay ile çok yakın akademik çalışma içinde bulundu. Meral Alpay'ı tanıdı. Meral Alpay iyi bir eğitimci, zeki, çalışkan, dürüst bir hoca olarak anılarında kaldı. Bu yazıyı Meral Alpay ile ilgili duygu ve düşüncelerini belirtmek için hazırladı.

Anahtar Kelimeler: *Kütüphane; Bilgi ve Belge Yönetimi; anı; İstanbul Üniversitesi; Meral Alpay.*

Abstract

Kenan Erzurum entered Istanbul University in 1967. It was there that he met Meral Alpay, and he was a student of her for four years. He also completed his doctoral studies with her, which allowed him to know her and work closely with her. Meral Alpay was a good educator, and she was an intelligent, hardworking, and honest teacher. Mr. Erzurum wrote this article to express his thoughts and feelings about Meral Alpay.

Keywords: *Library; Information Management; memoir; Istanbul University; Meral Alpay.*

Meral Hanımı 1967 yılında tanıdım. O yıl İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu Hazırlık Lisesini bitirmiş, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne girmiştım. Öğretmen okullarından seçilerek, lise öğretmeni yetiştirilmek üzere Yüksek Öğretmen Okullarına gönderilen biz köy çocukları, lise son sınıfı Ankara, İstanbul ve İzmir'de açılan Yüksek Öğretmen Okullarında bitiriyor, sonra sınavla üniversitelerin fen ve edebiyat fakültelerine giriyorduk. O sene de öyle olmuştu. Ben, Adana Düziçi İlköğretmen Okulu'ndan İstanbul Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'na seçilenlerdendim.

O yıllarda, Edebiyat Fakültesi'nden 4 sertifika tamamlanarak mezun olunuyordu. Kitap okumayı seviyordum. Bu nedenle ana bilim dalı olarak Kütüphanecilik bölümüne yazılmış, Türkoloji bölümünden de iki sertifika seçmişim. Kendimce, bu tercihlerimle kitaplara daha yakın bir edebiyat öğretmeni olacaktım.

* Dr., Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanı, Bahçeşehir Üniversitesi.

E-posta: kenan.erzurum@lib.bau.edu.tr

Dr., Director, Bahçeşehir University Library and Documentation Office, Turkey.

Geliş Tarihi - Received: 26.09.2019

Kabul Tarihi - Accepted: 17.10.2019

Üniversitede okumak biz öğretmen okulundan gelmiş köy çocukları için çok heyecan verici, çok yüce bir şeydi. Biz, o ayrıcalığa okulumuzdaki derslerimizde gösterdiğimiz başarımız nedeniyle ulaşıyorduk. Mutluyduk. 1967 yılı 1 Kasım günü Üniversitede eğitim başladığında öğrencisi olduğumuz Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'ndan Beyazıt'taki Edebiyat ve Fen Fakültelerine büyük bir gururla gidip derslere başlamıştık. İşte Meral Hanım'ı ilk o derslerde tanıdım. Bizden yedi sekiz yaş daha büyük, gencecik bir kızdı. Derslerimize Alman Hoca Prof. Dr. Rudolf Juchhoff ile birlikte geliyor ve sınıfta hocaya tercümanlık yapıyordu.

Başlarda, Meral Hanım çok da iyi iletişim kurduğumuz birisi değildi. Sert mizaçlıydı. En ufak bir olayda, özellikle kız öğrencileri haşlıyordu.

O yıllarda, sol görüşü benimseyen gençler arasında müthiş bir kitap okuma ve aydınlanma rüzgârı esiyordu. Ben de o rüzgâra kapılanlardandım. Çok kitap okuyordum. *Jack London, Bertrand Russell, Simone de Beauvoir, Panait Istrati, Dimitri Dimov, Maksim Gorki, Georges Politze, Karl Marx, Sigmund Freud, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Kemal Tahir, Bekir Yıldız, Abbas Sayar, Osman Şahin*, (Sabahattin Ali'nin kitapları yasaklıydı.) okuduğum yazarlar arasındaydı.

Derslerde ön sıralarda oturuyor, okuduğum kitaplardan aldığım bilgi birikimi ve cesaretle de özellikle sosyal konularda hocalarla tartışmalara giriyordum. Bu tartışma Meral Hanım'ın derslerinde de oluyordu ama o, bu tartışmalardan rahatsız olmuyor, hatta memnun görünüyordu.

Biz Yüksek Öğretmenli öğrencilerin Meral Hanımla ilk yakınlaşması İstanbul ve Ankara Üniversitesi kütüphanecilik bölümlerinin aynı gün Bolu'ya bir gezi düzenleyip, Bolu'da bir mesire yerinde buluşmamızla oldu. Bu gezi, üst sınıftaki abilerin önderliğinde gerçekleştirilmişti. Geziye Juchhoff ve Meral Hanım da katılmıştı. Biz Yüksek Öğretmenli çekingen köy çocukları otobüste arka koltuklarda oturuyorduk. Ama yol ilerleyip de şarkı ve türküler başlayınca arka tarafın sesi daha çok duyulur oldu.

Bolu'da nerede buluştuğumuzu hatırlamıyorum. Ama orada Ankara Üniversitesi Kütüphanecilik bölümünden gelen hoca ve öğrencilerle tanıştık. İlk tanışmadan sonra hocalar ayrı bir yerde sohbet ederken, bizler de çam ağaçlarının arasında koşuşturuyorduk. O arada Meral Hanım da hocaları bırakıp bize katıldı. Bizimle saklambaç ve elim sende oyunları oynadı. Bizimle olmaktan ve koşturmaktan zevk alıyordu. Dönüş yolunda şenlik daha da arttı. Hoca, aramıza geliyor, türkülerimize katılıyor ve hep beraber türküler, şarkılar söylüyorduk. Meral Hanım'la biz Yüksek Öğretmenlilerin birbirimizi anlamamız işte o gezide başladı ve kopmadan da devam etti.

1968-1969 eğitim yılı başladığında Juchhoff ölmüştü. Dolayısı ile derslerimize Meral Hanım ve Edebiyat Fakültesi Genel Kitaplık müdürü Jale Hanım (Baysal) girmeğe başladı. Ben, sınıfta konu ile ilgili tartışmalara katılmam nedeni ile hocaların aklında kalan bir öğrenci idim. Bu sebeple 1969 yılının Ekim ayında Edebiyat Fakültesi Genel Kitaplığı'nda memur olarak çalışacak biri aranırken beni de hatırlamışlar, hatta Meral Hanım alınmam için ısrarcı da olmuş. Değerlendirmelerden sonra benim alınmama karar verilmiş. Jale Hanımdan teklif aldım ve Genel Kitaplık'ta işe başladım. Bu, benim için, gençlerin sağcı ve solcu diye ikiye ayrıldığı o günün zor koşullarında bulunmaz bir nimetti. Jale Hanım ile müdür (aynı zamanda hoca)-memur ilişkim böyle başladı.

Aysel Yontar'ı da ondan sonra tanıdım. Aysel Yontar, benden 2 sınıf yukarda bir öğrenci idi. Aynı zamanda Genel Kütüphane'de çalışıyordu. Dünya iyisi, yumuşak huylu, akıllı, dil bilen aydınlık bir insandı. 1972 yılında Fulbright bursu ile Amerika'ya gidene kadar çok iyi, çok dostane bir iş arkadaşlığımız oldu. Beraber çalışmaktan, tanımaktan, sohbet etmekten huzur duyduğum bir insan ve arkadaşım. Hâlâ da bu duygularım azalmadan devam eder.

Kütüphanede işe başladıktan sonra sadece Aysel'i değil, Meral ve Jale Hanımları da daha yakından tanıdım.

Meral Hanım, her sabah bizim odamıza uğrar, “günaydın” der Aysel’le benim hatırımızı sorar, sonra kütüphanenin asma katındaki odasına giderdi. Bu arada doğal olarak, günlük konuları da konuşur, tartışırız. Zaten ondan sonra da ben Kütüphanedeki görevimden ayrılana kadar abla-kardeş olarak hep beraber olduk ve ilişkimiz kopmadan devam etti.

O zamanlar Meral Hanım evlenmişti. Öğrencileri olarak, evlenmesinden çok da haberimiz olmadı. Bir gün Meral Hanımın evlendiğini duyduk, o kadar. Laleli’de küçücük bir evde oturuyorlardı. Nedenini hatırlamıyorum ama, bir iki kere o eve gitmiştim. Eşi Yurdakul Ağabeyi de o ziyaretlerim sırasında tanıdım.

Daha sonra Edebiyat Fakültesi’nin güney karşısında bulunan Kent Otel’in arkasındaki bir binaya taşınmışlardı. Sanırım o zaman Menekşe de doğmuştu. 1969’dan 1972 yılı sonunda mecburi hizmet borcum nedeniyle Anadolu’ya gidene kadar, hemen her öğleğin parasını uzatarak benden bir tost yaptırmamı istedi, ben de yemekten dönerken ona istediği tostı yaptırıp getirirdim.

Yine o yıllarda, Bursa Uludağ’a bir gezi düzenledik. İşi organize eden bendim. Geziye Meral Hanım, Yurdakul Ağabey ve Meral Hanımın annesi de katıldı. Sanırım Menekşe iki, üç yaşlarındaydı ve gezi boyunca kucaktan kucağa dolaşıp durmuştu. Bu geziye de yine Yüksek Öğretmen Okulu’ndaki arkadaşlarımızdan da katılanlar oldu. Otobüste, yol boyunca şarkılar, türküler hiç eksik olmadı. Doğal olarak Meral Hoca da bunların içindeydi ve yakınlığımız daha da arttı.

Bu yıllarda Meral Hanım, ben ve biz yüksek öğretmenliler için (Safiye Yarar, Ayten Şan, Nevnihal Özkerem ve diğerleri) bir abla olmuştu. Artık aramızda her şeyi konuşuyor, dertleşiyor, tartışıyorduk. Bir Cumartesi günü Meral Hanım işe gelmişti ama çok üzgündü. Hemen Safiye ve Ayten başta olmak üzere kızlara telefon ettim ve kendimizce bir plan hazırladık. Biz onun üzülmesini istemiyorduk. Öğleğin iş çıkışında Meral Hanım’ı eve salmayıp, bu üzüntüyü unutturacaktık. Nitekim onu, Şehzadebaşı’nda dışarıda masaları da olan bir mekâna götürdük. Sanırım pastaneydi. Orada hep beraber bir şeyler yedik, çay içtik. Kızlar özellikle onu güldürmek için komik şeyler anlattı ve Meral Hoca’ya üzüntüsünü unutturduk. Ayrılırken artık gülüyordu ve biz mutluyduk.

Meral Hanım samimi idi, içi dışı birdi, pratik çözümler üretebilen birisiydi. Bana göre uzun süreli kini de olmazdı. Nesi var nesi yok anlatır, sevinir, üzülür ve çabucak da ağlardı. O maviş gözlerden seller gibi yaş aktığını çok görmüşümdür.

Bir sabah işe gelmiş, çalışıyorduk. Meral Hoca, iki gözü iki çeşme odaya girdi. Hüngür hüngür ağlıyordu. Odada Aysel’le ben vardım. Merakla sorduk. O zaman bir yandan ağladı, bir yandan da küfrederek olayı anlattı:

Sabah işe gelirken bakmış sokakta bir genç yatıyor. Durumu görünce aklına sarhoş veya tinerci olabileceği gelmiş. Ama yanına gidip sormadan da edememiş. Gitmiş, “Ne oldu, neden burada yatıyorsun?” kabilinden ilgilenmiş. Genç; “Açım, kaç gündür bir şey yemedim, o nedenle bu hale geldim,” gibilerden bir şeyler mırıldanmış. Durumu öğrenince hemen açık olan bütün komşu esnafa uğrayıp, para toplamış, oradan bir şeyler alıp yedirmiş, kalan parayı da gence verip ayrılmıştı. O gün, Hoca bir yandan bu olayı anlattı, bir yandan da ağladı. O hali hala gözlerimin önündedir.

Yine o yıllarda doçentlik tezini hazırlamaya çalışıyordu. Tez konusu, belirli yıllar arasında harf devriminden önce ve sonra basılan kitapları. Zaman zaman bizim odaya geldikçe nasıl yapsam diye düşünüyor, yollar arıyordu. Şimdi unuttum ama, sanırım amaç, seçilen yıllar arasında ‘hangi ilde kaç matbaa kurulmuş ve bu matbaalarda Latin harfleriyle kaç kitap basılmış?’ bunu saptamaktı.

Bir gün konuşma sırasında isterse bu konuda kendisine yardımcı olabileceğimi söyledim ve aklıma gelen çözüm yolunu anlattım. Önerim Hocaya da uygun geldi ve planlar yapmaya

başladık. Bu çalışma Meral Hoca'nın evinde yapılacaktı. Çalışmayı Meral Hanım, ben ve Safiye Yazar¹ beraber yapacaktık. Matbaa ve basılan kitapların listesini kaydetmek için kırtasiyeye gidip büyük ambalaj kâğıtları aldım. Bu kâğıtların üzerine bugünkü Excel tablosunu andıran boş tablolar hazırladım ve alfabetik olarak bütün illerin adını yazdım. Bir Cumartesi günü öğleden sonra, o zaman Cumartesi günleri öğleye kadar çalışıyorduk. Safiye ile buluşarak Meral Hanım'ın evine gittik. Çalışma Türkiye bibliyografyası taranarak yapılacaktı. Hoca bibliyografyadan o yıllarda basılan kitapları buluyor, söylüyor, biz de tablo üzerine alfabetik olarak yerleştirdiğimiz illerin altına kaydediyorduk. Bu çalışma ne kadar sürdü hatırlamıyorum. Ama biz, iş bitene kadar hocanın evine gitmeğe ve çalışmağa devam ettik.

Yine o yıllarda Yurdakul Ağabey askere gitti. Sanırım o zaman Menekşe üç yaşlarında bir çocuktü. Aysel ayrılmış, bursla Amerika'ya gitmişti. Ben kütüphanedeki işime, Meral Hanım da hocalığa devam ediyordu. O nedenle Meral Hanımla her gün görüşüyorduk. Arada benim yardım edeceğim bir iş olursa elimden geleni yapıyordum. Bizim birkaç yıl önce başlayan abla ve kardeşliğimiz devam ediyordu. Bazen o akşam Yurdakul Ağabeye yazdığı mektupta "Bir sıkıntımız olursa Kenan yardım ediyor, merak etme," diye yazdığını söylüyordu.

Daha sonra mecburi hizmet borcum nedeniyle bakanlıktan atamamı istedim. Yozgat Halk Kütüphanesi'ne tayinim çıktı ve ben 1972 yılı Aralık ayının son günlerinde, Edebiyat Fakültesi Kütüphanesi'ndeki görevimden ayrılarak Yozgat'a gittim. Vedalaşırken Jale Hanım ve Meral Hanım da dâhil herkes ağlıyordu. Ne duygulu ve ne hüznü bir ayrılıştı.

Oradan askere gittim, askerlik dönüşü Denizli İl Halk Kütüphanesi'ne tayinim çıktı ve sanırım 1975 yılı baharında Denizli'de çalışmağa başladım. Ama bu süre içinde hocalarımla bağım hiç kopmadı. O zamanlar telefon etmek imkânsız denecek kadar zordu. Ama mektup yazmak, kart göndermek diye de bir âdetimiz vardı. İletişimimizi bu yöntemlerle sürdürüyorduk. Jale Hanım bölüm başkanı olmuştu. Oradan Jale Hanıma doktora yapmak istediğimi yazdım. Sonra İstanbul'a gelerek sınava girdim ve kabul edildim. Artık doktora öğrencisi olmuşum.

Denizli güzel bir yerdi ama gene de sıkılıyordum. 1976 yılının Ekim ayı sonunda iki üç gün arayla hocalarımdan; Jale ve Meral Hanım'dan art arda iki mektup aldım. Jale Hanım İstanbul Belediyesi'nin Taksimde bir kütüphane kurduğunu (Taksim Atatürk Kütüphanesi) ve buraya müdür arandığını, kendisinin de beni tavsiye ettiğini söylüyordu. Meral Hanım da TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi müdürü Nazan Haseki'nin bir kütüphaneci aradığını ve kendisinin beni tavsiye ettiğini yazıyordu.

Tabii ki bu iki mektup beni çok mutlu etti. Çünkü Kütüphaneler Genel Müdürü Abdül Kadir Salgır'la geçinemiyordum. Konuyu değerlendirip, izin alarak İstanbul'a geldim. Belediyeye bağlı bir iş yerinin siyaset nedeniyle huzurlu olamayacağını düşünüyordum. O nedenle MAM'da Nazan Hanım'la görüştüm, işe başlamam konusunda anlaştık.

İlerleyen günlerde bakanlığa bağlı görevimden ayrılarak 16 Kasım 1976 yılında TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi'nde işe başladım. Bir yandan MAM'da çalışıyor, bir yandan da doktora çalışmama devam ediyordum. Arada bir izin alıyor, Jale Hanım'a uğruyor; yaptıklarını anlatıyor, Hocadan yeni ödevler alarak geri dönüyordum. O sırada evlendim ve Meral Hanım'dan nikâh şahidim olmasını istedim. Meral Hanım nikâh şahidim oldu. İlerleyen aylarda, bir gün, hatırımı sormak için telefonla Jale Hanım'ı aradım. Jale Hanım telefonu açtı ama tezle ilgisi olmayan bir konuda bana kırıcı sözler söyledi ve ben doktorayı bıraktım. Jale Hanım emekli oluncaya kadar da konu ile hiç ilgilenmedim.

Artık uzun zamandır TÜBİTAK Marmara Araştırma Merkezi'nde çalışıyordum ve işimden memnundum. Jale Hanımın ayrılmasından sonra bir gün İstanbul'a geldim ve

¹ Safiye Yazar: Meral Hanımın Kütüphanecilik Bölümündeki öğrencilerinden, benim de sınıf arkadaşımı. O sırada Eczacılık Fakültesi Kütüphanesi'nde çalışıyordu.

Fakülteye de uğradım. Buraya gelip de Meral Hanıma uğramamak olmazdı, uğradım. İkimiz de birbirimizi görmekten memnunduk. Konuşurken benim doktora işini sordu.

Ben de “Bıraktım,” dedim.

Meral Hanım; “Yeni af çıktı, yapmak istersen ben danışmanın olurum,” dedi. Hatta “Şimdi hemen Sosyal Bilimler Enstitüsüne git, durumu öğren ve gel; ben seni bekliyorum,” dedi.

Gittim görevliler af çıktığını ve o affın beni de kapsadığını, istersem devam edebileceğimi söylediler. Ben de öğrendiklerimi gelip hocaya anlattım.

Hoca; “Tamam” dedi. “Ben senin danışmanın olurum, sen yeniden başla.”

Hemen oracıkta bir kâğıt bulundu ve beraberce benim dilekçeyi yazdık. Ben de böylelikle doktora tekrar başladım.

İşte Meral Hanım ile abla kardeş olmanın, ikinci devresi de o zaman başladı.

Ben MAM’da süreli yayımlar kütüphanecisi olarak çalışıyordum. O yıllarda MAM’ın Kütüphanesi Türkiye’deki en iyi kütüphanelerden birisiydi. Bu kütüphaneye yaklaşık 700 yabancı dergi geliyordu. Bu dergilerin ısmarlanması, paralarının ödenmesi, kaydı, eksik sayıları için mektup yazılması; kısacası her işini ben yapıyordum. Her gün araştırmacı arkadaşlar ve üniversitelerden dergilerden yararlanmak için gelen hocalarla beraberdim. Dergilerin araştırmacılar için ne kadar önemli olduğunu görüyordum. O nedenle, tez olarak “Türkiye Teknik Üniversiteleri kütüphanelerinde dergiler ve İstanbul Teknik Üniversitesi Kütüphanesi” isimli bir konu düşündüm. Amacım bizim teknik üniversitelerimizin tarihini ve teknik üniversite kütüphanelerine alınan dergilerin durumunu saptamaktı. Bir görüşmemizde bunu Meral Hanım’a söyledim. “Uygundur, olur,” dedi ve ben tez çalışmasına başladım.

İşte kıyamet de ondan sonra koştuk. Artık bir araya geldiğimizde iki Meral ve iki Kenan vardı. Birisi abla kardeş, diğeri tez nasıl ilerleyecek onu tartışan iki kişi. O bir şey diyor, ben başka bir şey diyordum. Hoca teoriciydi, ben işin pratiğini yapıyordum. Tez bitti ama biz de bittik.

Meral Hanımın gizlisi saklısı olmazdı. Pratik çözümler üretebilen birisiydi. Zekiydi, dost canlısıydı, sevecendi. Yüreği yufkaydı, duygusaldı. Tanıyanlar, dışarıdan sert görünen mizacının yanında bu özelliklerini de bilirlerdi. Ağladı mı o maviş gözlerinden sel gibi boncuk boncuk yaş akardı. Kız öğrencilerine karşı kırıcılığı da vardı. Bir öğrencisi, bir küçük kardeşi olarak benim kadar yakınında çok az kişi olduğunu düşünürüm. Her şeyini bilirdim. O da benim her şeyimi bilirdi. **Hepsi anılarda kaldı. Mekâmı cennet olsun.**